

12746-2

A KIS-SOMLYÓI
ÁG. HITV. EV. GYÜLEKEZET
TÖRTÉNETE
ÉS KÉT ÜNNEPI BESZÉD.

AZ 1904 NOVEMBER 6-ÁN TARTOTT TEMPLOM-
SZENTELÉS EMLÉKÉRE

KIADTA :

—— A KIS-SOMLYÓI ÁG. HITV. EVANG. GYÜLEKEZET. ——

ÖSSZEÁLLITOTTA :

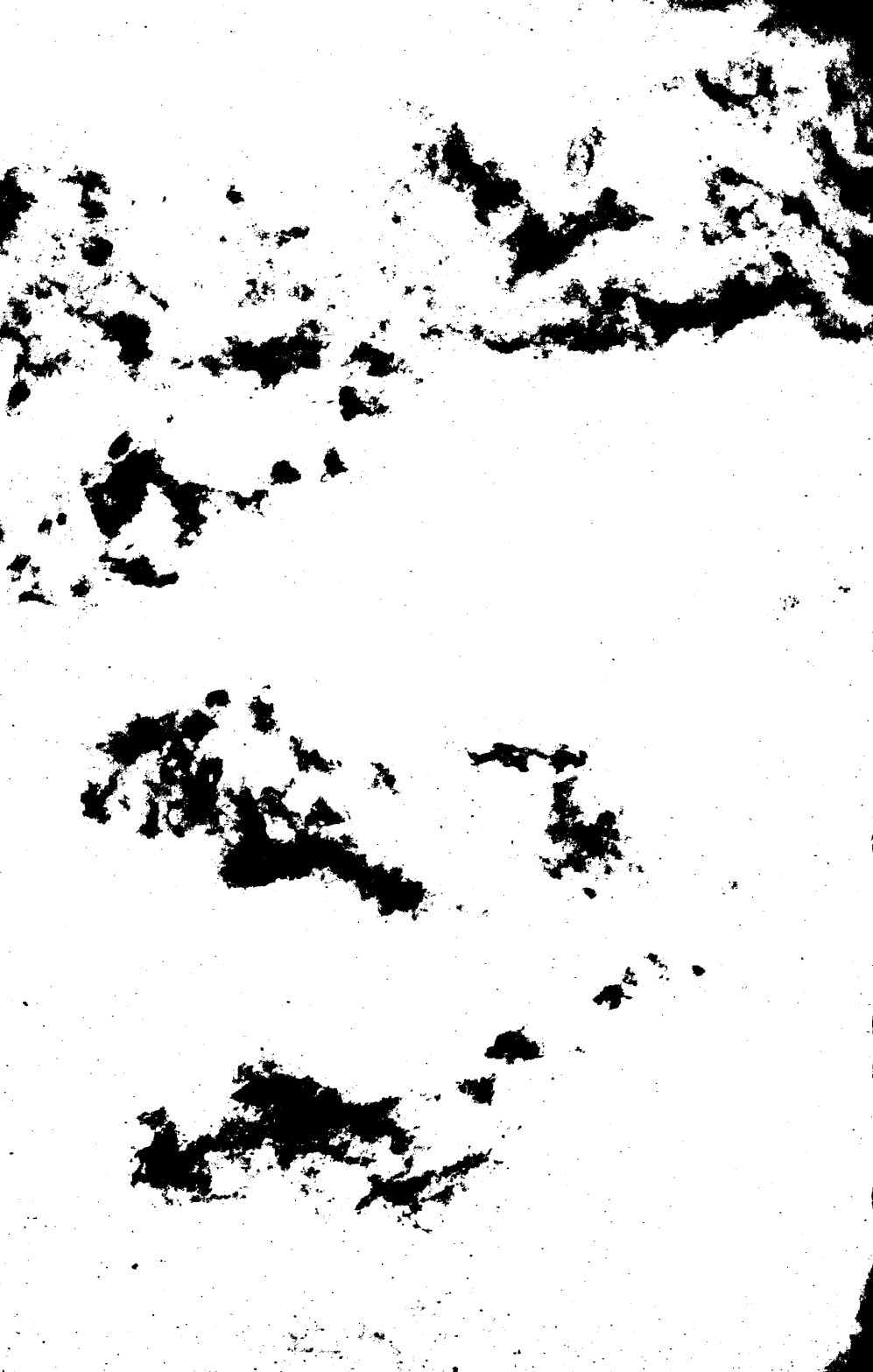
TOMPA MIHÁLY

EVANG. LELKÉSZ

CELLDÖMÖLK,

DINKGREVE NÁNDOR KÖNYVNYOMDAI INTÉZETE

1905.

12746-2

A KIS-SOMLYÓI
ÁG. HITV. EV. GYÜLEKEZET
TÖRTÉNETE
ÉS KÉT ÜNNEPI BESZÉD.

AZ 1904 NOVEMBER 6-ÁN TARTOTT TEMPLOM-
SZENTELÉS EMLÉKÉRE

KIADTA :

— A KIS-SOMLYÓI ÁG. HITV. EVANG. GYÜLEKEZET. —

ÖSSZEÁLLITOTTA :

TOMPA MIHÁLY

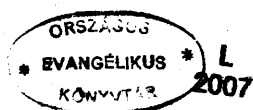
EVANG. LELKÉSZ.

CELLDÖMÖLK,

DINKGREVE NÁNDOR KÖNYVNYOMDAI INTÉZETE

1905.

42746-2

1904-ben újra épült templom.

GRZAGOS
• EVANGELIKUS •
BONIFAR

Gyülekezetünk őstörténetét — mint a legtöbb prot. gyülekezetét — sötét homály fedi. Az ősök csontjai, kik gyülekezetünk első megalakulásában tevékeny részt vettek, rég elporladtak már ; irott feljegyzések — ha voltak is — az üldözések gyászos korszakában elkallódtak ; s így semmi biztos adatunk nincsen arra nézve, mikor? hogyan? kiknek buzgóságából alakult meg először a kis-somlyói ev. gyülekezet. De hogy nagyon korán, valószínűleg már a 16-ik század derekán volt itt evang. gyülekezet, azt következtethetjük abból, hogy akkor csaknem az összes szomszéd községek lakossága evangélikus volt. Jánosházának 2 temploma és 2 evang. lelkésze volt. Köcsk, Hetye, H.-Peresztég, mind önálló ev. gyülekezetek voltak. Csupán csak Somlyón, ahol pedig az üldözések legszomorubb napjaiban is voltak — és pedig elég szép számban, protestánsok, — ne tudott volna hódítani a reformáció? Nem igen valószínű. Sokkal valószínűbb, hogy ugyanekkor, a protestántizmus fénykorában, virágzó gyülekezet volt itt Kis-Somlyón is. Igen valószínű, hogy a reformációnak erjesztő kovásza az egész községet áthatotta s a lakosok nagyrésze protestánsná lett. Átvive magával természetesen templomát, valamint más egyéb vagyonát is.

Gyülekezetünk multjában a legelső biztos adatot 1617-ről találjuk. Hrabovszky Sámuel feljegyzése szerint ekkor volt a gyülekezet predikátora : *Győri* — Jaurinus — *János*. 1665-ben *Egri Mártont* említik predikátornak a régi irások.

1708-ban *Füztői Benedek* a predikátor, aki — a hívek kérésére — iskolamesterből szenteltetett pappá.

Utódja *Csurgó György*. Az ő hivataloskodásának vége azonban már az üldözések szomorú korszakába esik; 1729-ben elűzik hivatalából s Hőgyészbe, majd Hőgyész pusztulásával Mesteribe menekül s ott hal meg saját jószágán.

Csurgó György után még egy lelkésze volt a gyülekezetnek. Neve ezen bátor férfiúnak, aki az üldözések nehéz napjaiban, Csurgó György elűzése után is el merte fogadni a gyülekezet meghívását: *Horváth Mihály*. 1713-ban, Miaván szentelték fel papnak. (Azért Miaván, mert akkor a mi kerületünk már árva volt, nem lévén superintendense.) Tehát a legszebb férfi korban került a gyülekezet élére. De nem sokáig folytathatta hivatalát. Ugyanaz az ádáz ellenreformációi mozgalom, mely elődjét száműzte, őt sem sokáig tűrte meg hivatalában. 1731-ben, aug. 6-án őt is elűzték s az ő elűzésével a gyülekezetet is megsemmisítették. Templomát elvették, — maig is kath. templom — s nem lévén sem lelkész, sem templom, természetes, hogy elszéledt, megfogyatkozott az előbb erős nyáj is. Csak a legerősebbek, a sziklaerős hitűek maradtak meg s ezek lettek az 1783-ban újra alakuló gyülekezetnek fundamentumai!

A somlyói gyülekezet pusztulásával egyidejűleg pusztulhatott el a többi szomszédos virágzó prot. gyülekezet is.

Talán egész Kemenes alatt nem maradt meg több, mint a ns.-dömölki artikuláris gyülekezet. Oda jártak a mi hitőseink is templomba 1731-től egészen 1783-ig.

1783-ban ismét dereng a hajnal; megjelenik II. József császárnak türelmi parancsa, mely megengedi a szegény sokat zaklatott és üldözött protestánsoknak, hogy — bár torony és harangok nélkül — de mégis építhetnek templomot mindenütt, ahol elegendő számban és erővel vannak.

Hitőseink fellélegzettek s azonnal hozzáfogtak az elpusztult gyülekezetek újra alakításához, templomok építéséhez, lelkészek választásához.

Ebben az időszakban épült a legtöbb prot. templom. Ekkor épült a mi templomunk is.

Hitőseink összejöttek tanácskozni, s hosszas tanácskozás után megállapodtak abban, hogy az új templomot Somlyón építik fel. (Egyik rész Dukában akarta, de ennek különösen a hetyeiek voltak ellene). *A templom fundust N. Németh Mihály* ur, házastársával, *Szabó Krisztinával* valamint ennek testvéreivel: *Szabó László* és *Mózes*szel ajándékozták Isten dicsőségére. Kikerekítették a fundus északi részén levő káposztás kerttel és a fundus nyugati részén levő szomszéd birtokosok adományaival. Hogy ezek kik voltak: neveiket nem találtam megörökítve.

Mindezek megtörténte és elrendezése után, megírták az instántzot a vármegyére templomépítési engedélyért. A megyei gyűlés a maga kebeléből egy bizottságot küld ki: *Farkas Pál* assessor és *Vidos János* elnöklete alatt, amely bizottság megjelenve a helyszínén, megvizsgálta a fundust, megkérdezte az egyes filiákat, mennyivel járulnak az építéshez és a lelkész fizetéséhez? Átnézték a tervet és költségvetést, kihallgatták a vállalkozókat s azután beterjesztették véleményes jelentésüket a pozsonyi helytartó-tanácsához, ahonnan még ugyanazon évben megjött a templomépítési engedély is. —

Még mielőtt az építésbe belekezdtek volna, választottak maguknak vezéreket; és pedig: inspektornak *dukai Takács Ferencz* földbirtokost, lelkésznek *Kis Zsigmond* h.-bödögei predikátort, tanítónak pedig *Ballér József* soproni tanulóifjút, kit a felügyelő saját költségén hozott le Sopronból.

Az új lelkészt főtisztelendő Perlaky Gábor superin-

tendens ur iktatta be hivatalába 1783 Bertalan havának 10-én, ezen thémáról predikálva: «ne félj kicsiny sereg, mert tetszett a ti atyátoknak, hogy adjon nektek országot!» —

Addig, míg a templom, illetve paplak megépült, az istenitiszteletet Ns. Sigmond Pál és Ferencz közös pajtájában tartották, melyet e célra átalakítottak és ablakokkal láttak el. A lelkész-lakás 1784-ben elkészülvén, a templom megépüléséig itt tartották az isteni tiszteleteket.

A templomépítést 1783-ban kezdik meg; de csak 1785-ben fejezik be! Került pedig a templom *2420 frt.*-ba, melyhez önkéntes adakozásból összesen csak *145 forintot* adtak, a többit úgy vetették ki. A kivetéshez járult: K.-Somlyó 650 frt.-tal, Duka 579 frt.-tal, Hetye 400 frt.-tal, Borgáta 73 frt.-tal, Káld 83 frt.-tal, N.-Köcsk 18 frt.-tal, Keresztur 12 frt.-tal. A még hiányzó összeget valószínűleg újabb kivetésből fedezték. (Jánosházán — úgy látszik — ekkor még nem voltak evang. hivek, mert Jánosháza neve nem szerepel a fizetők között. Csak 1861 óta említetik, mint a kis-somlyói egyháznak fiókegyháza. Azóta azonban már szépen erősödik, úgy hogy ma már imaház építéséről gondolkozik). —

A gyülekezet megalakulási évében, 1783-ban szerzik be a következő szentedényeket is: 1 ezüst kelyhet, 2 czinn boros kancsót, 1 ostyatartót, 1 ostyasütőt, 2 ostyametsző vasat, egy erszényt és 1 czinn keresztelő-kannát, összesen *91 forint* értékben.

1786-ban épül az iskola. Mennyibe került? nem tűnik ki a jegyzőkönyvekből. Ugyanez évben Kis Zsigmond predikátort Téthre választják meg; helyette a hires *Németh Pál* farádi lelkészt hívják meg, ki 1786 szept. 20-án foglalja el hivatalát.

1787-ben megjelenik József császárnak németesítő rendelete: minden iskola tanítási nyelve német legyen!

Mire a hivek Polgár István mesterüket Győrbe küldik német szó tanulása végett.

Nem sokkal ezután meg azzal a kívánsággal állott elő a helytartó-lanács, hogy Somlyón u. n. *mixta iskolát* állítsanak fel, Duka is ide csatoltatván. Ez az iskola körülbelül megfelelt volna a mai községi iskoláknak, amennyiben az utasítás szerint az egyik teremben a lutheránus, a másikban pedig a pápista mester tanította volna a gyermekeket felekezeti különbség nélkül! A vallási tárgyakat pedig szerdán és szombaton tanította volna mindegyik felekezetnek tanítója a saját egyháza gyermekeinek.

Bármily liberális volt is azonban ez a rendelet, mégsem tetszett egyik félnek sem; revocáltak ellene; nem is lett belőle semmi sem. Közbe jött a császár halála és maradt minden a régiben!

1788-ban Hrabovszky Sámuel szuperintendens vizitál a gyülekezetben. Kár, hogy a vizitálás eredményét nem örökítették meg.

Egy 1789-ben megjelent császári rendelet engedélyt adott az egyes hitfelekezeteknek arra, hogy ott, ahol a harangok más hitfelekezettel közösek, a harangot a másik felekezetnek illő kárpótlása mellett, kizárólag az egyik felekezet szerezhesse meg. Ekkor vették meg hitőseink a maig is meglevő kis-harangot a katolikus atyafiaktól 25 frtéért, s a közös fundusról áthozták azt saját fundusukra, — állítólag a mai iskola elé, — ahol egészen 1853-ig, a torony megépítéséig egymagában szolgálta a gyülekezetet. 1853-ban a szerény haranglábról a diszes toronyba került s ott van mai napig is. Igaz, hogy hangját ma már nem igen hallatja, mert 1900-ban felváltotta a mai 6 mázsás nagy-harang. Azóta a történeti nevezetességű kis-harang a jól megérdemelt nyugalmat élvezi; csak éppen kis gyermekek kicsöndítésére használtatik.

1790-ben készül az oltár és szószék, 215 frt. költséggel, melyet önként adnak össze; 1792-ben kifestetik az oltárt is karzatot is, 257 frtért, — ezt is önkéntes adakozásokból.

Németh Pál 1794-ben Palotára megy lelkésznek. S ekkor a gyülekezetnek tovább 1 évnél nem volt lelki gondozója. Igaz, hogy hívtak meg többeket is, de a meghívottak közül senkisémet jött el, mert nagymérvű torzsalkodások voltak a gyülekezetben. Végre *1795-ben Hrabovszky György* palotai lelkész vállalkozik a pártoskodástól feldult gyülekezet gondozására s május 3-án elfoglalja hivatalát. Hivataloskodott 1795—1804-ig s azt a 9 évet, amit itt eltöltött, aranybetűkkel kellene megörökíteni a gyülekezet történetében.

1795-ben még mindig nem volt teljes a templom felszerelése. Hiányzott abból a templomnak egyik fő disze s a buzgóságnak egyik fő élesztője az orgona. Hrabovszky alig melegszik meg, máris orgonára gyűjt; a szükséges összeg — 200 frt., — hamar összejön s még ugyanaz évben el is készül az a hivek öröme.

1796-ban árvaházat alapít 6 szegény alumnus gyermek számára, a kik egy árva-atya felügyelete s a gyülekezet gondozása alatt voltak. Időközönként kijártak a filiákba is és ott énekelgetéssel szedték össze a megélhetésükhöz szükséges pénzt és élelmi szereket. Ez az árvaház — régi öregek elbeszélése szerint — a mai lelkészkerth hátulsó részén volt felépítve, — ma már semmi nyoma nincs.

Más tekintetben is nagy tervei voltak Hrabovszkynak a gyülekezettel. Igazi minta gyülekezetté akarta ezt tenni. De nem sikerült neki; legjobb szándékát félremagyarázták, munkájában nem támogatták, — az urak még a gyűlésekre sem jöttek el! S midőn ezért szemrehányásokat tesz nekik: ellenségeivé lesznek s ahol csak lehet bosszúságot okoznak neki.

1798-ban Hrabovszky Sámuel szuperintendens vizita-

cziója alkalmával sem jelenik meg egy-ur sem a templomban, ami miatt a szuperintendens jegyzőkönyvileg fejezi ki rosszalását!

Szegény jó Hrabovszky! Eltelve vallásos buzgósággal s igazi Krisztusi szeretettel, mindenkit a maga hasonlatosságára szeretett volna átalakítani. S mivel ez nem sikerült neki: elkedvetlenedik. Ránk maradt feljegyzései tele vannak siralmas panaszokkal. Nem csoda, ha kapva-kap az alkalmon, midőn régi gyülekezete 1794-ben visszahívja; — vérző szívvvel bár, de mégis itt hagyja 9 évi nehéz munkájának színterét. Itt dédelgetett gyermekét, az árvaházat is, amely az ő távozásával rögtön megszűnik és pusztulásnak indul! —

Utódja ismét *Németh Pál* lesz.

Igaz, hogy első ízben perrel váltak meg tőle, amennyiben nem fizették ki összes járandóságát s e miatt Németh Pál évekig pereskedett a gyülekezettel; most mégis megváltstják. Meglehet, hogy nem kaptak mást, mert ahol a derék, buzgó Hrabovszkynak annyi boszuságot szereztek, oda bizony nem igen siethettek a lelkészek.

Németh Pál most másodízben 1804—1821-ig működik a gyülekezetben. Hogy minő eredménnyel, nem tudjuk, mert 1804-től fogva sem jegyzőkönyv, sem más írott feljegyzés nincs egészen 1853-ig. Így tehát ebből az időszakból pusztán csak a száraz neveket jegyezhetjük fel, részint számadások, részint anyakönyvek alapján.

Németh Pál utódja *Magassy Dávid*. Hivataloskodik 1821-től 1845-ig. Még élő öreg emberek elbeszélése szerint nagyon kedves, szeretett papja volt a gyülekezetnek. Amit legjobban bizonyít az, hogy halála után fiát *Magassy Dánielt* választották meg utódjául.

Magassy Dániel idejében épül a torony. 1851-ben gyűjtőívet bocsát ki. A gyűjtés 3 évre van tervezve. S a

3 év alatt össze is jön: 6362 váltó forint és 47 kr., ugy, hogy 1853-ban hozzá kezdhetnek a torony építéséhez. Hozzá is kezdenek s szerencsésen be is fejezik. Építő mesterük: Geschrey György sárvári kőműves-mester volt.

A toronyépítés 6362 v. forint 42 kr.-ba került. — Ugyanakkor Takács Zsófia dukai uri kisasszony egy szép nagy harangot öntet *1100 forintért*, egy kőszegi harangöntővel. Maig is meg van s fenszóval hirdeti a nemes szivü urinő buzgóságát és áldozatkészségét!

A fiatal, buzgó lelkész azonban nem sokáig gyönyörködhetett munkája gyümölcseiben. Még ugyanazon évben, rövid szenvedés után elragadta a könyörtelen halál.

Apá és fiu a gyülekezet halottja; temetésükre egyszeres papi fizetést szednek, (212 frt.) s mindegyiket illendő tesztességgel temetik el; legyen áldás porhamvaikon!

1854-ben *Nagy Károly* sárvári lelkészt választják meg Magassy Dániel utódjának, akit ugyanazon év aug. 27-én Tóth János esperes iktat be hivatalába.

Hosszu ideig, *42 évig hivataloskodott* a gyülekezetben. 42 évi hivataloskodásának főbb mozzanatait, — részben a nyugalomban élő agg lelkész közlései, — részben pedig a jegyzőkönyvek alapján — a következőkben foglalhatom össze:

Hivataloskodását mindjárt egy keserü pohár kiürítésével, a toronyépítésből még künn levő 1500 frtnak behajtásával kellett megkezdnie.

Mint kezdő, fiatalos buzgósággal teljes Timotheus, természetesen nem nézhette, hogy gyülekezete számadásai-ban ekkora hátralék szerepeljen; hozzá fogott annak behajtásához s midőn az szépszerével nem ment, igénybe vette annak behajtásánál a világi hatóság segélyét is. Ami bizony jó barátokat nem, — csak ellenségeket szerzett neki.

1853-ban még közös iskola volt Somlyón; ide jártak Duka és Borgáta községek iskolás gyermekei is. Összesen

körülbelül 160—180 gyermek. (Káld és Hetye már előbb külön vált. Káld 1844-ben, Hetye pedig, Hrabovszky Sámuel buzgólkodása folytán, 1845-ben). 1857-ben Borgáta válik el, maga épít iskolát és tart tanítót. Duka azonban megmarad az anyával egy iskolában egészen 1874-ig. Ugy, hogy 1872-ben, mikor a régi rozzant tanító-lakást és iskolát megépítik, az építés költségeihez még Duka is járul; de az új iskolát már nem sokáig használja, 1874-ben szintén külön válik, önálló iskolát épít s maga választ tanítót.

A somlyói iskolaépítéssel különben megint meggyűlt a baja lelkésznek, felügyelőnek és a gondnokoknak is. 1872-ben építik s az építés költségeit még 1888-ban is szedik és pedig ekkor már — minthogy másként nem boldogultak, — végrehajtás útján!

Az építésről számadás maig sincs. Épen ezért nem is tudtam megállapítani: mennyibe került az építés s ki mennyivel járult hozzá. — Szabó Antal k.-somlyói lakos, ki legutoljára szedte az iskolaépítési pénzeket, 1888-ban egy 158 frtos takarékpénztári könyvet adott át azon megjegyzéssel, hogy ez a pénz megmaradt az építési költségekből; én azonnal felvételtem azt a gyülekezet vagyonleltárába; maig is megvan s ma már 550 koronára szaporodott.

1880-ban Takács Antal felügyelő, de különösen az új tanító, *Rózsa János* közreműködésével gyülekezeti magtárt alakít, melynek életrevalóságáról és áldásos működéséről alább lesz majd szó.

Ugyanez idő tájban alakul meg a dukai, hetyei és borgátai magtár is, melyek közül azonban a dukai rövid életet él, 1886-ban a lelkészlak építésekor felosztatják; a hetyei mai napig is csak tengődik, — egyedül a borgátai él és virágzik.

Ő vetette meg a maig is fennálló községi olvasó körnek alapját is. Egyik gazda szobájában jöttek össze a

tagok ujságot és hasznos könyveket olvasni. Ezt is Rózsa János tanító fejlesztette ki később rendszeres, községi olvasó körre, — énekkarral egybekötve, — az olvasókör maig is fennáll, az énekkar azonban már rég feloszlott.

1886-ban, sok évi vajudás, gyülesezés, harc és küzdelem után végre megépítik a roskadozó lelkészlakást is 3527 forint költséggel.

1895-ben renoválják a tornyot és betisztogatják az egész templomot, összesen 700 frt költséggel, amely összeget azonban nem vetették ki, hanem a gyülekezet tőkéjéből vették kölcsön, amely kölcsön csak 1897-ben fizetett vissza.

1896-ban lemond az agg lelkész. 42 évi harc és küzdelem megviselte, a félreértés és rossz akarat, amit *egyese*kről részéről gyakran tapasztalt, elkedvetlenítette, — pihenni vágyott. Nyugalomba Sopronba ment; ott él máig is a *jól megérdemlett* nyugalomban!

Távozása után hamarosan megválasztották utódját is *Tompa Mihály* győri s. lelkész személyében, aki hivatalát 1896 december 28-án foglalta el s mind a mai napig működik a gyülekezetben.

Kezdeményezésére *1897-ben nőegylet* alakul az összes filiák bevonásával, melynek célja: a templomi berendezések megújítása és konfirmandus gyermekeknek imakönyvekkel való ellátása.

Elnököknek megválasztottak: mélt. Káldy Gyuláné és ns. Takács Ferencné urnők; — majd az ő lemondásuk után: t. özv. Nagy Károlyné és Tompa Mihályné urnők, kik hivatalukat maig is viselik.

Mindjárt a megalakulás évében összejön 686 frt; s azóta évről-évre fizetik a tagok kisebb nagyobb tagdíjaikat, úgy, hogy a mai napig 4600 koronára szaporodott fel az egyesületnek a vagyona. Ebből készült az új orgona, mely

3000 koronába került, az új oltár és szószék: 1000 koronáért; valamint a nőegylet festette ki a templom belsejét is, 600 korona összegért.

Sajnos, még mindig akadnak a gyülekezet nőtagjai között, akik sajnálják filléreiket ezen áldásosan működő egyesülettől! Vajha Istennek Lelke megszentelné az ő szíveiket is, s látva a szép eredményt — arra buzditaná, hogy a jövőben ők is belépnének mindannyian egyesületünk tagjai sorába! Mert bizony itt is csak úgy érhetünk el nagy eredményeket, ha összetartunk, egyetértünk, régi igazmondás lévén, hogy a visszavonás megöl, az egyetértés ellenben éltet és erősít!

Látva a gyülekezet — és pedig úgy a közös gyülekezet, mint a filiák *anyagi* viszonyainak ziláltságát, valamint az épületek rossz karban lételét első és főgondomat ezekre fordítottam. Első sorban rendeztük az anya és filiák közti, rég huzódó, már az egyházmegyén is megfordult elmergesedett adózási arányt. A rossz karban levő épületeket kijavíttattuk, részben újakat építtettünk; (példa rá a dukai tanítólak, a káldi iskola és tanítólak, a borgátai iskola és tanítólakás, a lelkész és somlyói tanító gazdasági épülete); a gyülekezet finantiális viszonyait rendeztük; úgy annyira, hogy mikor hivatalomat elfoglaltam, minden gyülekezet anyagi bajokkal, deficittel küzdött, — ma pedig hála az Isteni gondviselésnek, — mindezek rendezve vannak a deficit ismeretlen fogalom, ellenkezőleg majdnem mindegyik gyülekezet bizonyos megtakarított összeg felett rendelkezik.

1898-ban hosszas vita után határoztuk el, hogy roskadozó templomunk restaurálására évenként pár száz forintot vetünk ki és azt tőkésítjük. 1903-ban már 3000 koronán felül volt az így apránként összerakosgatott összeg is! Ekkor egy lépéssel még tovább mentünk kitűzött célunk felé.

Felügyelő változás lévén, — az új felügyelő, Takács Ferencz beiktatási ünnepélyét felhasználtam arra, hogy templomépitésünk ügyét dülőre vigyem. Tervemet ebben senki sem ellenezte. Csak az építés idejére nézve nem voltunk egy véleményen. Többeken még hallogatni akarták. Végre azt határoztuk: bocsássunk ki egy gyűjtő-ívet s a gyűjtés eredményétől tegyük függővé az építés idejének megállapítását. — Így is lett. A gyűjtő-ívet kibocsátottuk s azon az aláírást gyülekezetünk egyik buzgó, áldozatkész nő tagja, özv. alsókáldi Káldy Gyuláné urnő kezdte meg 1000 koronával. A példa hatott. Egymásután jöttek az 50—800 koronás tételek, s rövid idő alatt aláírtak közel 12.000 koronát, akkora összeget, amekkora — előleges számításom szerint — körülbelül szükséges volt a már meglevő összeghez, hogy abból templomunkat újra építhessük.

Biztosítva lévén a szükséges összeg, hozzá foghattunk az építés idejének és mikéntjének megállapításához. Hosszas tanácskozás után véglegesen megállapodtunk abban, hogy templomunkat 1904-ben megépíttetjük. Tervet Geschrey Lajos sárvári építőmesterrel és Stettka Péter celldömöki mérnökkel készíttettünk. Megépítés alapjául ez utóbbit fogadtuk el s hosszas alkudozás után Gróf Lajos jánosházi építővel szerződünk meg az összes munkákra 21.000 korona összegben. Az építést az év április 12-én kezdtük meg s október hó végén fejeztük be.

Rendeltetésének november 6-án adta át kerületünknek püspöke, Gyurácz Ferencz főtisztelendő ur, a hivek ezrei-nek jelenlétében. S azóta készen áll a templom, Istennek szent háza, hirdelve a késő unokáknak is hiveink buzgóságát és áldozatát. Vajha ez az áldozatkészség soha meg ne lankadna! Vajha a diszes új templom újabb buzgóságnak, újabb áldozatkészségnek forrása lenne időtlen időkig!

Ne mondja azt senki sem: most már elkészült a templom, — bezárhatom erszényemet! Ne feledjük, hogy a jövőt sötét homály borítja. Nem tudjuk, mit rejt az! Jó esztendők után jöhetnek rossz esztendők. Szerencse után szerencsétlenség, — áldás után meglátogatás! Mily jó lesz, ha a meglátogatás nehéz napjain lesz egy kis tőkénk, amelyhez bátran nyulhatunk! Akkor vihar és vész nem rettent bennünk! Vihar és vész között is áll, mint szikla szentegyházunk s gyülekezetünk.

II. Gyülekezetünk terjedelme.

A kis-somlyói evang. gyülekezet megalakulása idejében csak a következő községekből állott: Kis-Somlyó anya, továbbá: Duka, Borgáta és Hetye filiákból. — Később csatlakoztak hozzá Káld és N.-Köcsk is. S az így kikerekített gyülekezet 1200 lelket számlált.

Ma a gyülekezet állaga a következő: K.-Somlyó anya, Duka, Borgáta, Káld és E.-Hetye leány; N.-Köcsk és Jánosháza fiókegyházak; továbbá: H.-Pereszteg, Hosszufalu, Csehimindszent, Bögöte, Keresztur, Karakó, Körtélyes, Ódorfa, Tacskánd, Láncz és Dénesd szórványok.

A gyülekezet mai lélek-száma: 1850.

III. Gyülekezeti felügyelők.

Legelső felügyelője volt a gyülekezetnek *Takács Ferencz* 1783—1791. — Az ő nevéhez fűződik a gyülekezet újra alakulása. 1791-ben, — agg korára való tekintettel — lemondott; ekkor megválasztották tiszteletbeli felügyelőnek, melléje adván segítségül Takács Ádám főcurátort.

1793-ban meghal Takács Ferencz, a gyülekezetnek agg nestora, utódja lesz *Berzsenyi Lajos* hetyei földbirtokos. 1801-ben megszűnnek a pontos feljegyzések. Rendes számadások sincsenek. 1867-ig mindössze csak a következő

3 felügyelőről találunk feljegyzést: 1838-ban Takács István; 1839-ben Takács János; 1856—1867-ig pedig Tóth Antal.

Ettől kezdve már teljes hitelességgel és pontossággal összeállítható a felügyelők névsora:

1868—1871-ig alsókáldi Káldy Gyula ül a felügyelői székben, aki mindeneknek megelégedésére és tetszésére hivataloskodik; — marasztalják is 1871-ben történt lemondásakor eleget, de sehogysem volt rábirható a felügyelői hivatal tovább viselésére. Utódja dukai Takács Antal lesz, aki 8 évig 1871—1879-ig szolgálja hiven és buzgó odaadással gyülekezetét.

1879-ben azonban ő is lemond. Utódja lesz: Noszlopy Elek, szintén dukai földbirtokos. Őt azonban közbejött halála hamar kiszólitotta a felügyelői székből. Mindössze is csak egy évig szolgálhatta a gyülekezetet. 1880-ban meghal. 1880—1882-ig üres a felügyelői szék. 1882—1886-ig ismét Takács Antalt találjuk abban. 1886—1888-ig Noszlopy Sándor dukai földbirtokos ur ül benne, 1888—1891-ig, 3 évig Takács Ferencz, a mostani felügyelő. Az ő lemondása után — 1891-től, 1893-ig, — ismét 2 évig üresen áll a felügyelői szék.

Megpróbálnak többeket is; de senkisem fogadja el. Végre Nagy József czelli ügyvéd megszánta a szegény, árva gyülekezetet, s 1893-ban vállalkozott a gyülekezet felügyelői hivatalára. 1896-ban azonban a lemondó agg lelkésszel ő is lemondott. Utódja — sok rábeszélésre — ismét a kipróbált, régi veterán Takács Antal ur lett, aki immár 3-ad izben — fáradtságot nem ismerve — igazi fiatalos kedvvel és buzgósággal szolgálta gyülekezetét egészen 1903 tavaszán bekövetkezett haláláig.

A régi agg bajnoktól fájó szívvél bucsuztunk el. Érdemeit 1903 május havában tartott közgyűlésünkön jegy-

zökönyvileg is megörökítettük. Ugyanakkor a gyülekezet bizalma Takács Ferencz földbirtokos felé irányult, aki engedve az osztatlan közbizalomnak, a felügyelői hivatalt el is fogadta s azt mind a mai napig a legnagyobb lelkiismeretességgel és odaadással viseli. Templomépítésünk ügyét ő is szíven hordozá s fáradtságot nem ismerve, lankadatlan buzgalommal munkált közre, hogy templomunk mindenek megelégedésére megépülhessen.

IV. Gyülekezeti tanítók.

A gyülekezet legrégibb tanítói közül a gyülekezet első megalakulása idejéből mindössze hatnak a nevét sikerült kikutatnom s ezek:

1. *Hoytsi János* kit 1696-ban emlitenek a régi írá-
sok; 2. *Zimányi Mihály*; 3. *Füszti Benedek* 1706-ban,
kit annyira szerettek a hivek, hogy — miután a szüksé-
ges vizsgákat letette -- megválasztották lelkészüknek is;
4. *Szabó — Sartoris — Gergely*; 5. *Gazdag Ferenc*; 6.
s egyuttal utolsó is: *Zámbó János*.

A gyülekezet pusztulásával elpusztult az iskola. Elűzték a tanítót is. S így 1783-ig a hiveknek sem lelkészük, sem tanítójuk nem volt. Sőt még a gyülekezet ujja alakulása után is jó darabig csak ideiglenes tanítói voltak. Sopronból hoztak tanuló ifjakat, a kik egy évig tanítottak, azután ismét visszamentek tanulmányaik folytatására.

Ilyen ifjak voltak: *Ballér István, Sebestyén deák, Polgár István, Kovács András, Molnár János, Somogyi Ferencz és Nagy István*, akiket házsorban tartottak, — s valószínűleg: ez volt minden fizetésük.

1795-ben azonban ezt a koldusos állapotot is rendezik. Megválasztják rendes tanítónak: *Simon* mestert; ad-

nak neki rendes fizetést és pedig 30 forint készpénzt, 2 mérő gabonát, minden község után egy szekér fát, 2 szekér szénát, 1 forint tandíjat és minden halott után 7 kr. stólát.

Ez a Simon mester nevezetes szerepét vitt a gyülekezet történetében. Nem hiába a híres Hrabovszky mellett hivataloskodott, méltó is volt hozzá! Gyülekezetünk régi levéltára neki sokat köszönhet! — Előtte szokásban volt, hogy a tanítók — nagy ünnepek alkalmával — ostyát sütöttek s azt az iskolás gyermekekkel szétküldözték a hiveknek. Természetesen viszonzásul a szép megemlékezésért ők is kaptak ajándékokat. Ő ezt a szokást eltörölte. Helyette verseket, a gyülekezet és protestántizmus régi multjából összeállított egyes tanulságos történeteket küldött a szülőknek, akik azt nagy örömmel és lelki épüléssel olvasták.

Simon mester utódja *Benedek*, más néven *Balázs* mester. Utána *Szimeiszter István* tanítóskodik 1835—1851-ig. Ennek utódja *Szabó János*, kit Káldról hoztak át Somlyóra 1851-ben s szolgál 1878-ban bekövetkezett haláláig. Utódjául 1879-ben *Rózsa János* o.-asszonyfai másod-tanítót választják meg, akiben szorgalmas, kötelességtudó és lelkiismeretes tanítót nyert a gyülekezet, aki még máig is közmegelegedésre munkálkodik.

Nagy érdeme van különösen az anyagyülekezet magtárának megalapításában. Előtte is próbálkoztak már vele, de a rossz termések miatt csak mult maradt a dolog. Végre 1880-ban — főkép az ő fáradozása folytán — megalakul a gyül. magtár s mind a mai napig is fennáll és virágzik. Fennállását és életrevalóságát a következő tények hirdetik:

1885-ben a tanítólak udvarán 98 frt. költséggel kutat készített;

1886-ban a lelkész-lakás építéséhez a somlyói anyagyülekezet helyett 200 forinttal járul; a tanító-lak udvarán léczkerítést csináltat 50 frt költséggel;

1896-ban a templom betiszlogatásából Somlyóra eső részt, 180 frtot, a magtár fizeti ki;

1900-ban pedig, az új évszázad emlékére a közös gyülekezetnek egy szép, 565 kilogrammos harangot öntet 2000 korona költséggel! Ezen szép, új harangnak hangja messze hangzik s a hova csak elhallik, mindenütt hirdeti a somlyói gyülekezet magtárának életrevalóságát és buzgóságát! Vajha mindenkinek, akik ennek szavát hallják, megértenék azt, s megnyitnák szívéket és kezüket! Szívéket a szent igazság számára: féld az Istent s járj utáiban! S kezüket a szent parancsolat betöltésére: míg időnk nagyon mindenekkel jól tegyünk!

1904 telén az anyaggyülekezetben a tanító gazdasági épületeit tűzvész hamvasztván el, ezek újra építését is a magtár segíti elő, 250 koronát adva az építéshez. Mai vagyona különben a következő: 546 kor. készpénz, 52 mérő buza és 123 mérő rozs.

V. Gyülekezeti gondnokok.

Legelső: Takács Ádám, akinek jegyzetei alapján állította össze Hrabovszky György a gyülekezet legrégibb történetét.

Utánna 1800-ig így következtek:

Krajczár András, Sigmond István, Hegedüs István, Kiss István, Kiss Gábor, Tegyei Bálint, Kiss István és Kozári Ferenc.

1801-től: Kozári Pál, Szita György, Krajczár András, Lósi János, Kiss Gábor, Hegedüs István, Kutas Mihály.

Itt hézag van egész 1855-ig.

1855-től: Tompos József 1855—56, Szabó Mihály 1856—58, Magasi Antal 1859—65, Baranyai Ferencz 1866—67, Nagy Sámuel 1868, Nováki József 1869—70,

Tompos István 1871, Hegedüs János 1872—73, Porkoláb László 1874—79, Banyó János 1877—78, Magassy Antal 1879—80, Hegedüs Antal 1880—81, Egressy Ferencz 1882—84, Szabó János 1885—87, Velekei Pál 1888—90, Büki Ádám 1891—92, Tompos Lajos 1893, Ádám Pál 1894—96, Porkoláb László 1896—97, Benedek Antal 1898—1903 és Bödecs Károly 1903-tól a mai napig.

VI. Anya- és leányegyházak viszonya.

Anya- és leányegyházak nem igen szoktak jó viszonyban lenni. Az adózási arány megállapítása rendesen ellenségekké teszi őket. Egymást nem úgy tekintik, mint egy testnek tagjait, hanem mint egészen idegen testet, s nem azon vannak, hogy egymás terhét hordozzák s úgy töltsék be a Krisztusnak törvényét, hanem azon, hogy az Istenért egymás helyett terhet ne viseljenek!

Tanulságos példát mutat erre a mi gyülekezetünk története is. Itt is van közös gyülekezet. Tehát szemben állanak egymással: anya és filiák. Igaz, hogy a közösségi kapcsolatot ma már csak a templom képezi, a mennyihez 1844—1877-ig majdnem az összes filiák külön iskolát építettek és külön tanítót tartanak, de azért ez az anya és filiák közti viszonyt nem tette jobbá.

Hamarosan a gyülekezet újraalakulása után a következő adózási kulcsot állapították meg anya és filiák: minden néven nevezendő egyházi adónak $\frac{1}{3}$ -át fizette Somlyó, $\frac{2}{3}$ -át pedig a filiák. Ez a kulcs volt érvényben egészen 1897-ig. Sok czivakodás és viszály volt e miatt az anya és filiák között. Különösen mióta a filiák külön iskolákat építettek. Azok ezt a $\frac{2}{3}$ -ot is sokallották, a somlyóiak pedig a filiák $\frac{2}{3}$ -át kevesellették, s a maguk $\frac{1}{3}$ -át sokallották. Megpróbálták a békés kiegyenlítést, de ebből semmi sem lett. Egyik fél sem akart a másik terhéből magára

venni. 1896-ban már egyházmegyére adják az ügy rendezését. De onnét is visszaküldik azzal, hogy várják be az új gyülekezeti elnökség megválasztását, majd annak talán sikerül a kérdést békés úton rendezni. Sikerült is. Az új egyházi elnökség mindjárt székfoglalása után, 1897 telén egy bizottságot neveztet ki, amely bizottság hosszas eszmecsere és számítás után a következő javaslatot terjeszti a közös gyülekezet közgyűlése elé:

Az eddigi: $\frac{2}{3}$ -os és $\frac{1}{3}$ -os adózási kulcs helyett jövőre minden néven nevezendő egyházi adó egyenlően vetessék ki anya és leányegyházi hivekre; és pedig felerészben gyónószemélyre, felerészben állami adóra. Igaz, hogy így az anyaggyülekezetbeliek valamivel kevesebbet fizetnek, mint eddig, de azért mégis többet fizetnek, mint a filiák, mert ők adták a templom fundust, ők adták a lelkészi földeket; másrészt meg a filiák többfizetését indokoltá teszi az a körülmény, hogy igaz, hogy nekik a templomba vidékre kell menniök, de ha más funkcióra van szükségük a lelkészre, (gyóntatás, temetés) akkor ez nekik is éppen csak annyiba kerül, mint az anyaggyülekezetbelieknek, amennyiben a lelkész a maga fogatján tartozik kimenni minden filiába, mindenféle egyházi funkció végzésére. A lelkésznek lótartási átalányát pedig az anyaggyülekezetbeliek is a filiákkal egyformán fizetik.

A közgyűlés — méltányolva a bizottság javaslatának indokait, — tekintetbe véve továbbá azt is, hogy ez által a gyülekezet adójának kezelése nagyon meg lesz könnyítve, elfogadta a bizottság javaslatát. S így 1897. óta ez az egyenlő teherviselési kulcs van érvényben a gyülekezetben.

Ezóta az anya és filiák közti viszony is sokat javult! De azért még ma sem mondható igazán testvériesnek, — legfőlebb csak mostoha testvérinek! Pedig nem volna sza-

bad egyiküknek sem felednie: hogy mindnyájan egy törzsnek a tagjai vagyunk, tehát ne azon versengjünk, hogy egy fillérrel se adjunk többet, mint ami reánk jog szerint esik, hanem azon versenyezzünk, hogy egymás terhét hordozzuk s így töltsük be igazán Krisztusnak törvényét.

VII. Vallásos élet, — viszony a más vallásuakkal.

Ami a hivek vallásos életét illeti, e tekintetben itt sem rosszabbak a viszonyok, mint más eklézsiákban, de dicsekedésre sem adnak okot. A templomlátogatás, — különösen az anyagyülekezetben — buzgóbb is lehetne!

Vajha az új templom új hitéletet is teremtené a gyülekezetben; megelevenítené a holt tagokat, — fölébresztené az alvókat s ne a templomkerülésben, — hanem a templomlátogatásban szülne nemes versenyt a hivek körében! Ne feledje soha egyikünk sem, hogy a jóságos Isten felkeres bennünket 7-szer egy héten; keressük fel mi őt legalább egyszer egy héten, az urnak napján, az urnak szent házában s ott adjuk meg Istennek, ami Istené! —

Hiveink mindenütt vegyesen élnek más vallásuakkal. Különösen a szórványokban, ahol sokszor egy-két család él tiszta katolikus községben.

De azért megvannak szép békességben egymással és egymás között. Ugyannyira, hogy még a szórványokban elhunyt hitfeleink fölött is minden akadékoskodás nélkül harangoztatnak az illető kath. hitközségek előljárói.

Kíváncsi is volna, hogy ez a testvéries viszony a különböző hitfelekezetek között mind jobban és jobban megerősödjék. Hogy megértse hazánknak minden vallásu polgára: egy hazánk és egy Istenünk van mindnyájunknak. Legyünk tehát egyek édes magyar hazánk szeretetében s az egy igaz Istennek — bár különböző oltárnál és külön-

böző szertartás szerint, — de tiszta, szívből jövő tiszteletben!

VIII. A gyülekezet vagyona.

Magánvagyonnal gyülekezetünk — sajnos — nem dicsekedhetik. Egész vagyona a templomból, iskolából, lelkész, tanítólakból és a lelkész használatában lévő 23,000 négyszög öl, valamint a tanító használatában lévő 21,000 négyszög öl földből áll. A lelkész használatában lévő földekből 16,000 négyszög ölet tagositáskor hasítottak ki, 5500 négyszög ölet a dukai urak adtak széna váltság czímén, 1,500 négyszög öl szőlőt pedig Ádám Ferencz hagyományozott az anyagyülekezet borjárandóságának megváltása fejében. 500 négyszögöl szőlőt pedig Szíla Sámuel hetyei birtokos. A tanító-birtokból 6,000 négyszögöl hasított ki tagositáskor, a többi 15,000 négyszögölet szintén Ádám Ferencz ur hagyományozta olyformán, hogy ennek használatáért köteles az illető tanító az összes szegény gyermekeket ingyen tanítani. Ezenkívül az anyagyülekezetnek van még 550 korona tőkéje, melyet úgy takarított meg.

IX. Templomi felszerelések.

Templomunk — hála az egyes buzgó hivek áldozatkészségének — elég jól el van látva a szükséges felszerelésekkel. Van 4 darab oltárterítő, ugyanannyi szószék, imazsámoly-terítővel; — egy Porkoláb Fáni k.-somlyói lakos ajándéka, egyet Péter Ilka káldi hajadon ajándékozott, egy szép lila selyem takaró Mesterházy Ilona potyi lakos urhölgy buzgóságát hirdeti; 1 diszes fehér selyem terítőt, szentedény takarót és imazsámoly terítőt pedig a templom szentelésemlékére ajándékozott Takács Ferencz felügyelő buzgó neje: Veöres Laura urnő. Ugyancsak a templomszentelés alkalmával ajándékoztak: özv. Nagy Károlyné urnő Kis-Som-

lyóról egy china ezüst borkancsót, Magassy László és neje Pozsonyból egy china ezüst keresztelő tálat és kancsót. Továbbá Fodor Ida egy piros bársony imazsámoly terítőt. Ezenkívül van több szentedény takaró, gyónókendő, valamint két fekete oltárterítő, ez utóbbi özv. Nagy Károlyné k.-somlyói lakos és özv. Kisfaludy Kristófné urnók buzgóságából.

Szentedényekben sem szűkölködünk. Van 3 kehely, ugyanannyi tányérral. Kettő templomi használatra, egy pedig betegek számára. Kettő aranyozott, — a gyülekezet szerzeménye, — egy pedig tömör ezüst, alsó-káldi Káldy Józsefné urnő ajándéka. Egy ezüst ostyatartó, 2 czinn borkánna, egy keresztelő kánna, szintén czinn, — ezek is a gyülekezet szerzeményei. Van továbbá egy ezüst fejes bársony erszény, mélt. Káldy Gyuláné urnő ajándéka és egy másik kisebb erszény: gyülekezeti szerzemény.

Egy bronz feszület: többek, de főképp Takács Ferencz ur adományából. 3 ezüst gyertyatartó, 1 darab 4 karu, Szita István bpesti lakos ajándéka, és 2 darab 3 karu Nagy Károly lelkész ur ajándéka. Végül egy szép, diszes üvegcsillár, melynek árát (125 forint) egyes buzgó nők adták össze.

X. Alapítványok, hagyományok.

Ilyenek is vannak, — habár nem is valami nagy számban. Volna több is, de régente nem nagy gondot fordítottak ezekre sem s így több hagyomány elkallódott. Mai napig is megvannak a következők:

1. Néhai dukai Takács Ferencz hagyománya gyül. szegények számára 840 kor.

2. Ugyancsak ő hagyományozott a templomra 840 kor,

Átvitel: 1680 kor.

Áthozat: 1680 kor.

3. T. dukai Takács Elek templomra	200	»
4. Zmeskál Lajos Dukából	»	100 »
5. Kiss Erzsébet asszony borgátai lakos templomra	24	»
6. Vajda Ferencz nagyköcski lakos templomra	160	»
7. Kövesi István dukai lakos templomra	200	»
8. Koppányi Dániel somlyói lakos temp.	200	»
9. Baranyai Ferenczné » . » »	30	»
10. Ihász Jánosné hetyei » »	100	»
11. Borsos Ferencz dukai » »	200	»
12. Hrabovszky Sámuel hetyei lakos lelkész részére	210	»
13. Dobai Anna dukai lakos hagyománya iskolás gyermekek részére . .	80	»
14. Somogyi Ignác somlyói katolikus birtokos hagyománya a somlyói iskolás gyermekeknek	260	»

Összeg 3444 kor.

Ezekből látszik, hogy az áldozatkészség szent tüze gyülekezetünk tagjai között sohasem aludt ki teljesen. Ha nem lobogott is az magasan, mint lobogó fáklya, de legalább fénylett, mint világító gyertyaláng. Fénye világosan jelöli előttünk is az utat, a melyet követnünk kell, ha ércz-nél maradandóbb emléket akarunk magunknak állítani. Lépjunk rá erre az utra! A húzgó ősök nemes példája buzdítson bennünket is arra, hogy az egyház és templom oltárától ne sajnáljuk mi se áldozatainkat!

Tegyünk jót mindennel, de legelsőben is saját gyülekezetünkkel! A jótéteményekben és áldozatokban meg ne lankadjunk, mert a maga idejében aratunk, ha meg nem lankadunk!

Hogy a buzgóság és áldozatkészség szent tüze maig is él hiveink között, azt legfényesebben bizonyítja ujonnan épült templomunk, mely jórészt önkéntes adományokból épült fel. Adakoztak pedig a következők:

a. *Kis-Somlyón.*

	Kor.		Kor.
1. Tompa Mihály	25.—	Áthozat: 1560.—	
2. Bödecs Károly	55.—	30. Kis István	50.—
3. özv. Nagy Károlyné	100.—	31. Benedek János	50.—
4. Rózsa János tanító	20.—	32. Fliszár Ferencz	30.—
5. Hegedüs János	50.—	33. Ádám Pál	60.—
6. Porkoláb László	50.—	34. Velekey Pál	50.—
7. Kunoss Dávid	50.—	35. Szabó Antal	50.—
8. Varga Samu	50.—	36. Kiss Sámuel	50.—
9. Tompos Lajos	50.—	37. ö. Zsigmond Lajosné	20.—
10. Egressy Ferencz	50.—	38. Gyalogh István	12.—
11. Mórotz István	50.—	39. Szántó József	10.—
12. Tömböl Imre	50.—	40. Balázs János	40.—
13. ö. Koppányi Imréné	50.—	41. Szimeiszter Viktor	10.—
14. Szabó János	50.—	42. Szimeiszter András	12.—
15. Benedek Antal	100.—	43. Hirsch Fáni	5.—
16. Benedek Antalné	100.—	44. Török János	20.—
17. Tompos József	50.—	45. Horváth József	10.—
18. id. Varga János	50.—	46. Tóbiás János	10.—
19. Nagy Sámuel	50.—	47. Magyarósi István	1.—
20. Hegedüs Antal	50.—	48. Darabos Mihály	6.—
21. Baranyai László	50.—	49. Király András	20.—
22. Banyó Lajos	50.—	50. Balogh Gábor	10.—
23. Jugovits Lajos	50.—	51. Kovács J. borbély	20.—
24. Szuh Pál	50.—	52. Tömböl István	40.—
25. Boda József	50.—	53. Varga János	20.—
26. Nováky Lajos	60.—	54. Horváth Mihály	8.—
27. Sebestyén József	50.—	55. Sebestyén Mihály	10.—
28. Kis János	50.—	56. Nagy József	2.—
29. Mike Dénes	50.—	57. Silinger János	10.—
Átvitel: 1560.—		Átvitel: 2196.—	

	Kor.
Áthozat: 2196—	
58. Baranyai Ferencz	2—
59. Fodor Jánosné	20—
60. Kálmán Anna	3—
61. Pálfi László	10—
62. Erdélyi József	10—
63. Kiss Józsefné	6—
64. Zsámboki János	6—
65. Horváth István	6—
66. Fodor Mária	2—
67. Uti János	6—
68. Zsigmond Károly	30—
69. Kutasi András	20—
70. Pécz Sándor	6—
71. Pécz György	6—
72. Farkas Zsuzsi	2—
Átvitel: 2331—	

	Kor.
Áthozat: 2331—	
73. Kovács József csizm.	6—
74. Pécz Áron	6—
75. Horváth Sándor	12—
76. Csizmazia József	12—
77. Zsámboki Jánosné	6—
78. Zsámboki Mária	2—
79. Németh Károly	8—
80. Kutasi István	30—
81. Tompos István	26—
82. Kutasi Mihály	8—
83. Rechnitzer Eszter	30—
84. Somogyi László	40—
85. Söre Rozi	4—
86. Beleznai Mihály	8—
Összesen: 2529—	

b. Dukában.

1. Takács F. felügyelő	600—
2. Takács Ferenczné	200—
3. Noszlopy testvérek	400—
4. Kisfaludy B. és anyja	200—
5. Péter Imre	30—
6. Boros István	36—
7. Szalai János	20—
8. Borsos Sándor	24—
9. Borsos János	50—
10. Borsos József	40—
11. Boros Ferencz	20—
12. Pöcze István	20—
13. Németh Pál	12—
14. Szalai György	40—
15. Borbély Elek	20—
16. Németh Antal	25—
17. Németh Sándor	16—
Átvitel: 1753—	

Áthozat: 1753—	
18. Pécz István ifju	5—
19. Németh Ferencz	20—
20. Molnár István öreg	10—
21. Nyiszlai János	2—
22. Vánkos István öreg	2—
23. Pécz István öreg	4—
24. Benke József	2—
25. Vargyai János	2—
26. Uti József	2—
27. Vargyai József öreg	3—
28. Vargyai Mihály	3—
29. Borbély János	2—
30. Borbély István	10—
31. Kajtár János	2—
32. Uti István ifju	2—
33. Horváth János id.	4—
Átvitel: 1828—	

	Kor.
Áthozat: 1828—	
34. Horváth Ilka	3—
35. Varga János	2—
36. Horváth István cseléd	2—
37. Kovács Sándor ifju	4—
38. Horváth József	2—
39. Nagy Vendel	2—
40. Samu János	5—
41. Jugovics Ignác	2—
42. Pálfi János	12—
43. Tóth Antal	2—
44. Horváth János	5—
45. Ódor Magdolna	2—
46. Kovács Jánosné özv.	3—
47. Szabó Imre	2—
48. Erdélyi János	2—
49. Uti István öreg	5—
50. Farkas István	3—
51. Tóth József	2—
52. Vargyu Lajos	2—
53. Nagy István id.	2—
54. Dobai József	2—
55. Csikós Kovács János	1—
56. Vánkos József	12—
57. Sánta János	4—
58. Horváth József béres	4—
59. Péter József	3—
60. Borbély Jánosné	5—
61. Vánkos István ifju	8—
62. Molnár István ifju	6—
63. Borbély Zsuzska	6—
64. Barbély Pista és Péter	4—
65. Tóth Bábi	4—
66. id. Imre József	2—
67. Móry János	10—
68. Györkös István	5—
69. Vargyai Antal	4—

Átvitel: 1972—

	Kor.
Áthozat: 1972—	
70. Vargyai József	4—
71. Imre István ifju	2—
72. Szabó István	4—
73. Imre János	4—
74. Darabos István	3—
75. Horváth Sándor	4—
76. Horváth Ferencz	10—
77. Talabér János	2—
78. Németh Sándor banyó	6—
79. Nagy István ifju	2—
80. Kovács János	2—
81. Erdélyi István	3—
82. Pörnyeczai Istvánné	2—
83. Imre Józsefné	1—
84. Tóth István	2—
85. Kovács József	4—
86. Samu István	4—
87. Samu József ifju	4—
88. Nagy Imréné	4—
89. Gőcze Sándor	4—
90. Jánosa Gyula	5—
91. Kocsis Németh S.	2—
92. Doma Sándor	4—
93. Páli Jánosné	2—
94. Császár János	4—
95. Török Józsefné	2—
96. Györkös Mihály	4—
97. Boros József	40—
98. Boros István	30—
99. Tóth Sándor	4—
100. Rosta István ifju	2—
101. Tompos József	2—
102. Németh J. és neje	5—
103. Rosta István	10—
104. Bartakovics S. Bpest	10—
105. Horváth Lina Bpest	5—

Átvitel: 2174—

	Kor.
Áthozat: 2174—	
106. Borsos Ferencz	15—
107. Kolmár János	2—
108. Pécz József	2—
109. Horváth I. Göncseg	10—
110. Horváth Lidia „	5—
111. Horváth Örzsi „	3—
112. Horváth Béla „	4—
113. Horváth S. Bpest	10—
Átvitel: 2225—	

	Kor.
Athozat: 2225—	
114. Kövesi János	10—
115. Sánta Juli	2—
116. Nagy József id.	5—
117. Imre György	2—
118. Horváth J. vegyes	2—
119. Kálmán Anna	1—
120. Németh J. cseléd	10—
121. Boros Mihály	22—
Összesen: 2279—	

c. Káldon.

1. özv. Káldy Gyuláné	1000—
2. Maróthy László	100—
3. Péter József	60—
4. Tömböl József	50—
5. Kocsis József	25—
6. Imre Ferencz	40—
7. Németh Károly	30—
8. Németh József	25—
9. Ihász Antal	30—
10. Prépost József	50—
11. Sebestyén Antal	40—
12. Sebestyén Mihály	40—
13. Pordán József	40—
14. Flider Ferencz	30—
15. Ihász János	25—
16. Horváth István	10—
17. Horváth József gépész	10—
Átvitel: 1605—	

Áthozat: 1605—	
18. Horváth András	3—
19. Kis Károly	5—
20. Varga József	50—
21. Molnár István	20—
22. Sebestyén Ferencz	40—
23. Péter Ferencz	25—
24. Péter István	20—
25. Szabó István	10—
26. Magyar Károly	10—
27. Sebestyén János	5—
28. Imre János	20—
29. Imre Istvánné	20—
30. Hetlinger Sándor	20—
31. Göcze István	10—
32. Tömböl Ferencz	5—
33. Kis György	4—
Összesen: 1872—	

d. Borgátán.

1. Borgátai ev. magtár	1500—
2. Göcze István	20—
3. Varga Ferencz	40—
4. Kovács József	5—
Átvitel: 1565—	

Áthozat: 1565—	
5. Samu János	5—
6. Tima József	10—
7. Tóth Ferencz	20—
Átvitel: 1600—	

	Kor.
Áthozat:	1600—
8. Tóth János	20—
9. Samu Lajos	5—
10. Péter János	10—
11. Horváth Gyula	20—
12. özv. Varga Jánosné	15—
13. Sebestyén Károly	10—
14. Böröcz Jánosné	20—
Átvitel:	1700—

	Kor.
Áthozat:	1700—
15. Skriba János	50—
16. Koczor Kálmán	20—
17. Tóth Sándor	10—
18. Samu István idb.	5—
19. Varga János	10—
20. Hegedüs István	10—
Összesen:	1805—

e. *E.-Hetye.*

1. Tompos József	80—
2. Vargay Sándor	60—
3. Mesterházy Pál	60—
4. Cseke Ferencz	60—
5. Velter György tanító	20—
6. Nagy Lajos	10—
7. Cseke Gyula	5—
8. Samu Sándor	2—
9. Barbély Károlyné	50—
10. Imre Antal	5—
11. Pécz József	3—
12. Magyar Antal	4—
13. Zsámboki István	3—
14. Cseke Jánosné	1—
15. Ternóczki János	3—
16. Németh József	1—
17. Németh István	2—
18. Szücs Rozália	1—
19. Sandy Julia	1—
Átvitel:	371—

Áthozat:	371—
20. Vargay Lajos	25—
21. Magyarósi János	5—
22. Németh Lajos	6—
23. Krajezár András	12—
24. Ihász János	20—
25. Krenner Elek	20—
26. Horváth Sándor	30—
27. Redőcs János	4—
28. Boda József	20—
29. Cseke Károly	50—
30. Darabos Márton	20—
31. Hetyei István utódi	2—
32. Szita Sámuel	80—
33. Győrfy László	10—
34. Cseke Lajos	30—
35. Varga József	4—
36. Finta József	12—
37. Pados Mihályné	2—
Összesen:	723—

f. *N.-Köcskön.*

1. N.-köcski gyülekezet,	
megtak. pénzéből	240—
2. Bolla Sándor	30—
Átvitel:	270—

Áthozat:	270—
3. özv. Rosta S.-né Miske	5—
4. id. Pordán János	30—
Átvitel:	305—

	Kor.
Áthozat:	305—
5. legifj. Pordán János	10—
6. Mendöl András	20—
7. Kis Mihály	10—
8. Kis Imre, Amerika	10—
9. Horváth János	10—
10. Horváth I. czipész	8—
11. Horváth Róza hajadon	3—
12. Horváth E. hajadon	2—
13. Király Elek	10—
14. Varga Ilka hajadon	3—
15. Vajda Elek	20—
16. Vajda Sámuel	2—
17. Vajda K. hajadon	2—
18. Vajda Elekné	2—
19. id. Czirók Ferencz	20—
20. Czirók János	2—
21. id. Vajda Ferencz	30—
22. id. Vajda Ferenczné	10—
23. Vajda Rozália haj.	4—
24. Király Sándor	10—
25. Király István	3—
26. Czirók István	10—
27. ifj. Czirók Ferencz	30—
28. Molnár István	4—

Átvitel: 536—

	Kor.
Áthozat:	536—
29. Németh János	3—
30. Németh Jánosné	3—
31. ifj. Vajda Ferencz	20—
32. Vajda Károly	2—
33. Böröcz Károlyné	10—
34. Böröcz Ferencz	20—
35. Vajda Mihály	15—
36. Vajda Mihályné	3—
37. Vajda Ilka hajadon	2—
38. Pordán János ifj.	20—
39. Pordán József	5—
40. Pordán Lóri	4—
41. Pordán Eszter	1—
42. Ihász József, K.-Köcsk	10—
43. Sebestyén Mihály	3—
44. Sebestyén Mihályné	3—
45. Sebestyén Lina	1—
46. Sebestyén Lidia	1—
47. id. Molnár Istvánné	6—
48. Molnár Lajos	4—
49. Czirók Ferenczné	4—
50. Dan Gergelyné, Miske	10—
51. Karáth Istvánné „	5—

Összesen: 695—

g. Szórványokból.

1. Mesterházy Gyula és családja, Poty p.	700—
2. Nagy Ferencz, Ódorfa	25—

Átvitel: 725—

Áthozat:	725—
3. Mészöly Pál, Tacskánd	3—
4. Istvánfy S. Dénesd	3—

Összesen: 731—

h. Vidékről.

1. gróf Erdődy Ferencz kir. kamarás	500—
--	------

Átvitel: 500—

Áthozat:	500—
2. Toepler K., Károlyh.	10—

Átvitel: 510—

	Kor.
Áthozat:	510—
3. Borsos Fer., Gálos	20—
4. Pákozdy L., H. M.-Vhely.	10—
5. Jánosházvidéki Takp.	100—
6. Jánosházi Takarékp.	50—
7. özv. Tápi Istvánné, Cell	20—
8. Borbély J., Bpest	4—
9. Kovács János, Bpest	10—
10. Ernuszt József főisp. Szombathely	50—
Átvitel:	774—

	Kor.
Áthozat:	774—
11. Stern P., Jánosháza	10—
12. Szabó Károlyné, Levél	10—
13. Szalai Mihály, Miske	6—
14. dr. Hetthéssy E. K.-Cell	50—
15. Takács A. örökösei	200—
16. Bokor J., T.-Ujfalu	10—
17. Schöll Károly, Sopron	5—
18. Krása Manó kelédi n.- birt. 2000 drb téglát	
Összesen:	1065—

i. *Káldy Gyuláné urnő gyűjtő ivén.*

1. alsókáldi Káldy Ottilia	200—
2. sztmártoni Radó Gy.-né	10—
3. Ajkay Gyuláné	10—
Átvitel:	220—

Áthozat:	220—
4. Peregı János	10—
5. Peregı Mihály	10—
Összesen:	240—

j. *Takács Ferenczné urnő gyűjtő ivén.*

1. özv. Weöres J.-né, Bp.	30—
2. dr. Ajkay Zoltán, Bp.	10—
3. dr. Ajkay Zoltánné, Bp.	20—
4. Nagy Pál, Ujfalu	10—
5. Ajkay Elemér, Ujfalu	10—
Átvitel:	80—

Áthozat:	80—
6. Ajkay Elemérné, Ujf.	20—
7. dr. Hetthéssy E.-né, Cell	10—
8. Ostffy Lajos, Asszonyfa	10—
9. Miskolczy I., Vönöczk	10—
Összesen:	130—

k. *Magassy László p. felügyelő ur ivén, Pozsony.*

1. Kárpáti Gy. p. t. főfelügy.	3—
2. Blaskovits S. p. t. főtiszt	1—
3. Márton Géza felügyelő	1—
4. Reztineister Károly	1—
5. Grósz Gyula	1—
6. Flackner Irma	1—
7. Blaha F. L., Pozsony	2—
8. Stóhne Károly „	1—
Átvitel:	11—

Áthozat:	11—
9. Kaiser Gyula, Pozsony	1—
10. Hirschler Gusztáv „	1—
11. Poltokovics G. „	1—
12. Neubauer Ernő „	1—
13. Akay Aladár „	1—
14. Pfeiffer Ernő „	1—
15. Kapuváry Géza „	1—
Átvitel:	18—

	Kor.
Áthozat:	18.—
16. Ráth Károly, Pozsony	1.—
17. Xaicha Gyula „	1.—
18. Hacskey „	1.—
19. Goler „	1.—
20. Gajáry Henriette, Ürm.	1.—
21. Gajdosy Á.-né, Lipótvár	1.—
22. özv. Kautny Á.-né, Bazin	2.—
23. Hrdina Giza „	1.—
24. Hrdina Clementin „	1.—
25. Wrhovszky Ágoston „	1.—
Átvitel:	29.—

	Kor.
Áthozat:	29.—
26. Kúthy Istvánné, Üllő	1.—
27. Gróff József, Veszprém	1.—
28. Kocsis J.-né, Pozsony	1.—
29. Vermes Ida, N.-Budafa	4.—
30. Fröhlich N., Pozsony	1.—
31. Kuna Krisztina „	3.—
32. Singer gép rt. „	2.—
33. Sator „	1.—
34. Bäumlér Károly „	1.—
35. Konecsny I., N.-Senkoic	1.—
Összesen:	45.—

1. *Reisinger A. izr. h. elnök ur gyűjtő ivén, Jánosháza.*

1. Zollner F., Jánosháza	10.—
2. Zollner B. „	10.—
3. Reisinger Adolf „	10.—
4. Lőb Ignác, Cs.-Rendek	5.—
5. Dr. Götzl. Jánosháza	5.—
6. Benyó István „	5.—
7. Stern Samu, K.-Iszkáz	5.—
8. Nagy Sándor, Karakó	2.—
9. Kohn J. fiai, Jánosháza	5.—
10. Márkus Gyula „	2.—
11. Salzberger Mór „	2.—
Átvitel:	61.—

Áthozat:	61.—
12. Rozner József Jánosh.	5.—
13. Kohn testvérek „	3.—
14. Stern kávé „	1.—
15. Salzberger Pál „	5.—
16. Altstädter I. „	3.—
17. Schlezinger R. „	10.—
18. Alt „	1.—
19. Bergstein S. „	2.—
20. dr. Marton „	2.—
Összesen:	93.—

Végül nem hagyhatom említés nélkül ns. Peregi János győri lakos urat sem, aki szíves volt régi, kopott oltárképünket átfesteni; — egyuttal megígérni, hogy rövid idő alatt egy szép ujjoltárképpel ajándékozza meg templomunkat.

Ugy ő, mint az összes többi nemesszívű adakozók ez uton fogadják az elnökség és az egész gyülekezet hálás köszönetét!

Emlékük itt, e szerény könyvecske lapjain és a gyülekezeti tagok szívében lesz megörökítve, időtlen időkig!

KÉT ÜNNEPI BESZÉD.

Templomavatási beszéd.

— Mondotta: főt. **Gyurátz Ferencz** püspök. —

Üdvözöllek benneteket kissomlyói anya és idetartozó leány gyülekezetek ez ünnepen, melyet az újraépített templom felavatására szenteltek. — A régi szent hajlék amelyet elődeitek emeltek: az idők sulya alatt meggyengülve, céljának már meg nem felelhetett, s azon kérdést állítá hanyatlásával a gyülekezet elé: él-e az apák alkotó hitbuzgó-sága még az utódokban is? — E mai nap adja meg a választ, midőn a réginek helyén új templomra mutat, mely e vallomást fakasztja a belépő ajakán: »Bizonyval ez új háznak dicsősége nagyobb, mint volt a régié.«

Az élőhit megnyilatkozott, hívó szava viszhangra talált szegénynek, boldognak lakában s bevégzett munkája tanusítja, hogy ezen egyházközségben a hivek Isten dicsőítéséért készek ma is minden áldozatra.

E templom, melynek építését Istenbe helyezett bizalommal határoztátok el, szent feladatot szolgál, egyszersmind szép tanúsága marad a szívetekben élő vallásszeretnek s áldást kér emlékeetekre a késő utókor előtt is.

A munka befejezve; a diszes új templomban összegyűlt hivek együtt hangoztatják az »Eben ezért« emelő patriárával a diadalmi fohászt: »Mind eddig segítségül volt nekünk az Ur!« Eljöttek közel, távolról az ismerősök, a jóbarátok, hogy együtt ünnepeljenek az itteni hivekkel templomuknak felavatásán. Bizonyval »Ez a nap, melyet az ur rendelt; örvendjünk és vigadjunk ezen.«

Méltó az öröm ezen az ünnepen, melyen először nyílnak meg az új templom ajtói. Küszöbét átlépve, együtt valljuk a Zsoltáriróval: »Mely igen szerelmetesek a Te hajlékaid, oh seregeknek Ura! Az Ur pitvariba való menetelnek kívánsága miatt elfogyatkozik az én lelkem, az én szívem és testem kíváncsoznak az élő, erős Istenhez. Boldogok, akik lakoznak a te házában és szüntelen téged dicsérnek. Boldog ember az, akinek Te erőssége vagy és boldogok, akiknek szívükben vagynak a Te ösvényid.« Zsolt 84 r. 2. 3. 5. 6. v.

Kedves hely a templom a hívő léleknek, mert:

I. magasb erkölcsi célunkra emlékeztet.

Kedves hely a zsoltáriró előtt az Urnak hajléka. Palotájában fény övedzi, trónja elé nemzetek hordják a hódolat adóját. De őt a kincshalmaz mellől, a hatalom polczáról is szíve az Ur házába vonja. A fejedelmi jólét ölen is így fohászkodik: »Boldogok, akik lakoznak a te házában és szüntelen téged dicsérnek.« — »Jobb énnekem egy nap a te pitvaridban, hogy sem másutt ezer« . . .

Ezen nyilatkozatot azon meggyőződés fakasztja ajakán, hogy mind az, mit e világ adhat, mi a szemnek hizeleg, csak hiu ragyogás, gyorsan lehervadó virág. Itt végül mindent eltemet a sir, elborít a bús felejtés hamva. Isten dicsőítésében találja meg az ember azt a feladatot, amely emel és boldogít. Erre a legkiválóbb hely a templom.

Ez, midőn a halhatatlanságot hirdeti: ott mutatja a lélek végczélját, a változások színterén túl az örökkévalóságban. Fenntartja a hitet, hogy bár itt pályánk előbb vagy utóbb megszakad: a lélek, az égi szikra nem alszik ki, nem hal meg, hanem ledőlt porsátorától megválva, a halál révén át Istenhez tér ítéletre. Mert számadással tartozunk. A Mindenható az életösvénnyel együtt kötelességet is tűzött elénk. Kijelentette akaratját; jelen van mindenütt, olvas

a szívnek rejtekében s egykor megfizet mindenkinek az ő cselekedetei szerint. — Kik megtérnek s hivek maradnak : azokat a Krisztus megváltó érdemiért egy dicsőbb világ fogadja a tökéletesbülés folytatására. — Erre készülni kell már a földi életben is.

Itt az embert mindjobban elfoglalják az anyagi gondok. Kisért az önzés: »egyél, igyál, élvezz, azért van az élet.« A templom pedig így szól: »Az istent féljed és az ő parancsolatait megtartsad, mert ez az embernek fő dolga.« Isten dicsőítése gondolatban, szóban, cselekedetben legmagasb tiszte a halhatatlan lélekkel felruházott embernek a földön.

A halandó, hogy ha csak a testnek él, az érzékiség rabságában lesüllyed a csak ösztönüknek élő állatok sorába. De ha Istent imád lélekben és igazságban: akkor a hit szárnyain egy tökéletesb szellemvilág lakóihoz: az angyalokhoz emelkedik. Az Isten imádásának erre rendelt kiválló színhelye a templom.

Itt éled a hit, midőn közös áhitatban egybeolvad kicsinyek és nagyok, öregek és ifjak ajkán a szent ének, egy szívvel, lélekkel rebegik az imát Istenhez, kinek dicsőségével teljes a meny és föld.

Itt hirdetik az örök életnek ígéje, hangzik az evangéliom a minden embereknek megjelent üdvöztető kegyelemről: Jézusról, aki lett »nekünk Istentől igazság, szentség és váltság.« Felöltötte emberi természetünket, előttünk járt, hogy példájával tanítson Isten szerint való életre bennünket. A templom így inti hiveit: »Ugyanazon indulat legyen bennetek, aminő volt a Jézus Krisztusban.« Az igazság, amelyről a megváltó életével, halálával tett bizonyosságot, maradjon vezértek, kit meg nem tagadtok, lelkeiteknek drága kincse, mit muló haszonért el nem cseréltek soha.

E szent ház hirdeti lankadatlan a szeretet nagy parancsolatát.

Mig az élet mezején sokszor győz az alacsony önzés, dul a viszály, ádáz boszu szakgat fájó sebeket: a templom ajtajánál lecsendesül az indulatok vihara. Itt azt érzik mindenek, hogy ugyanazon menyei Atyának gyermekei s így testvérek vagyunk, kik egymásért imádkozni, egymást szeretni tartoznak. A templom megszentelő hatást gyakorol az akaratra, az érzületre, midőn az evangélium lelkének a szeretet törvényének követésével tanít Jézus példáján jót tenni, a nyomorulton könyörölni, az ellenségnek megbocsátani, áldani azokat is, akik átkoznak, imádkozni azokért is, akik üldöznek.

A templom, bármily sorban legyünk, bármely munkakörben fáradozzunk: mindig szemünk előtt tartja czélunkat s kötelességünket. És ki intő szavára hallgat: lesz hű sáfár a reá bízottakban, lesz gondos családfő, háladatos gyermek, jó testvér, hű rokon, résztvevő felebarát, lesz jó és balsorsban igaz ember, ki engedelmességével dicsőíti a mennyei Atyát.

II.

A templom magas célunkra emlékeztet s egyszersmind *erősít, gyámolít is tisztünk betöltésében, az Isten akaratján megnyugvásban.*

A koronás zsoltáriró tapasztalta, hogy a fény mellett még az uralkodói széken is helyet követel a lelket emésztő gond. Fájdalom szánt a szíven sebeket, amelyre Gileád balzsamot nem terem. Bánatára az Urnak házában keres enyhülést. Istenhez szomjuhozva fohászkodik: »Az Ur pitvariba való menetelnek kívánsága miatt elfogyatkozik az én lelkem.« Ott éled hite a buzgó imában, nyer ezzel új erőt feladatának végzésére, vigasztalást az élet bajai közt.

Sz. H.! Az élet, mint régen volt: küzdelem ma is; siralom völgyének nevezték el hajdan s ezt a nevet gyakran megérdemli ma is. A nagy célhoz: Isten országához

vezető ut sokszor tövisekkel rakva és nehéz próbára teszi a hűséget. Utolér rajt, mint vihar a sorscsapás s a tört remények omladékán át haladó vándor a csalódások bús emlékeivel szívében sóhajtva látja be, hogy a reá nehezült harczon önmagában gyöngé. Hol keressen, hol lel csüggedt lelke támaszt?

A templom hívja őt a Megváltó szavával: »Jöjjetek énhozzám mindnyájan, kik megfáradva és megterhelve vagytok, én megnyugasztlak titeket.« Az Urnak háza nem csak utmutatónk, de erős várunk is. Ez a lélek épülésére van berendezve. Isten szentséges jelenlétének, köztünk munkálkodó kegyelmének érzetével ihleti meg a keblet.

Itt az orgona, mely megható hangjával az ének kíséretében az áhitatot emeli. Itt a szószék, mely a szent ígét, e jó magot hintegeti, mint jó termő földre: a szívekbe. A keresztelő kő, melynél az ujszülött kised az Istennel való szövetség részesévé avattatik. Az oltár, mely Krisztus engesztelő halálának, megváltó szeretetének emlékével kelti újra a lankadó bizalmat. Az istentisztelet, az ének, az ima, a hirdetett ige mind egy szent forrás, amelynél az epedő lélek üdülést, vigaszt, erősítést talál.

Kit a munka mezején elfoglalnak a hétköznapi gondok, megfáraszt a családfenntartás: ha köszönt a szent nap a harangok hívó szavára ide jön s a buzgóság óráján itt nyer biztatást a kötelesség terhének jó reménnyel hordozására. Innét visz hűségben, szeretetben megújult szívet az övéi körébe.

Ki nagy elvekért lángolt, önzetlen áldozott a közügy szolgálatában, midőn ezért jutalmul csak félre ismerést, gyűlölséget arat; midőn nemes czél után törve, csak a balsors sujtó fegyverébe ütközik: végül elveszti bizalmát az emberekben, meginog hite az erény szentségében s a kétségbeesés sötét árnya kezd lelkére borulni; de ha e szent

helyre tér, itt e szivemelő szó hangzik hozzá: »Ki Istenben bizik, meg nem csalatkozik.« Légy hű mindhalálig...! »Az a diadal, mely e világot meggyőzi: a mi hitünk.« A templom őt lélekben Jézushoz vezeti, ki az igazságért töviskoszorút hordoz s a kereszten ellenségeiért imádkozva hal meg. A csüggedő kebel az ő hűségéből merít új erőt, Ez kelti új életre reményét s ő lelkesülten vivja tovább a nemes harczot ismét.

Az elhagyott árva, a koldus özvegy, kiket a nyomoruság szele hajt, kiknek zörgetésére oly sok ajtó zárva marad: itt keresnek enyhülést. Az Ur házába szabadon betérhetnek ők is, ez szeretettel fogadja őket is. Elrebegik örömtelen életük panaszát s buzgó imájukra megjön a vigasztaló üzenet: »Az árváknak atyjuk, az özvegyeknek őrzőjük az Isten.« Innét viszik göröngyös utjokra azt a békétürest, mely a szenvedés keresztje alatt is áldja, dicsoíti a menyei atyát.

Ide jön a megtévedett, ki botlása nyomán a bűn születtétől: a késő bánat, szégyen érzetétől üldözve sóhajt a kiengesztelés után. S midőn a szent vacsorához járulva törödelmes lélekkel leborul: itt hallja a biztatást: »menj el békességgel, megvannak bocsátva bűneid, a jó Isten újra kegyelmébe fogadott».

A templom, mint hű szövetséges örködik a földi vándor mellett a bölcsőtől a sirig. Felöleli világra jöttével. A hit, remény, szeretet ápolásával nemesíti szívét, boldogítja életét. Szent cél felé egyengeti utját, örömét megáldja, bánatát megenyhíti.

Ha a betegség ágyhoz szegezi oda is elküldi hozzá a vigasztalót, közös imádkozásra hívja érte a hivek seregét. Ha meghal, elsiratja a harangok bánatos szavával, s küldötte által megszenteli a pályavégzett halandónak csendes siri álmát.

Hű segédje a családnak, közre munkál tagjainak boldogításánál, a szeretetet, részvétet indítja az emberiség sebének orvoslására. Istenfélelemre, törvénytiszteletre, háladatosságra tanít. Így védi a társadalmi rendet, neveli az első polgár erényt a honszeretetet a hivek keblében.

Kedves hely a templom. Boldog aki lakozik az Urnak házában. Ne felejtsetek el ezt soha ti kis-somlyói hivek. Legyen szent előttetek mindenkor e hajlék, és ha az Urnak napján a templom követe: a harang megszólal, mondjátok ti is a zsoltáriróval: »Jertek el, imádjuk, boruljunk le arcczal, hajtsuk meg térdeinket a mi teremtető Istenünk előtt! Zsolt. 95. r. 6. v. Mint az elődöktől átvettétek: adjátok ti is át gyermekeiteknek az egyháziasságot. Szeressétek a templomot, hogy ez áldást áraszthasson életetekre, házatokra s gyámolíthasson benneteket a szebb jövőhöz: Isten országához vivő uton a mi Urunk Jézus által.

Ezek után felavatom s magasztos rendeltetésének átadom e templomot minden külső s belső alkatrészeivel egyben. Az Urnak szent lelke lakozzék itt és építse az ide közel s távolról jövő hivek kebelében az Isten országát. Legyen megáldva, megszentelve e hajlék az Atyának, Fiúnak és Szentlélek Istennek nevében. Amen!

Egyházi beszéd.

— Mondotta: **Tompa Mihály** lelkész. —

*Menybéli szent Isten, mindenható Atyánk,
Feléd repül, hozzád száll most imánk;
Oltárt rakunk sziveinkből Néked,
Nyelvünk, ajkunk zengi dicséreted.
Hisz betelt már szívünk forró vágya:
Készen, felszentelve Isten háza!
Áld, szenteld meg ezt Te is jó Istenünk,
Add, legyen ez mindig Szentház nekünk!*

Amen.

Ünneplő Gyülekezet! Testvéreim az Urban!

Sokszor állottam már meghatva Istennek szent házában, amidőn a könyvek könyvével kezemben építve épültem, — de úgy meghatva, mint a jelen ünnepélyes pillanatban, még sohasem voltam. S ez nem is csoda khk.! Hiszen lehet-e, képzelhető-e egy lelkészre nézve meghatóbb és ünnepélyesebb pillanat, mint az, amidőn több esztendei fáradtságos munka után oly gazdag aratást szemlélhet, mint én a jelen pillanatban, . . . amidőn több esztendőnek magvető munkássága után a mag kikel, s oly hatalmas, terebélyes fává növekszik, — mint e mi uj templomunk, — amelynek árnyékában ezren meg ezren keresnek menhelyet, nyugodalmat és vigasztalást?! — Valóban, khk. ez a pillanat oly szép, oly magasztos, hogy ennek magasztossága elfeledtet minden fáradtságot, minden küzdelmet és minden keserőséget, — amelyek nélkül templom

még nem épült, — s egy jut csak eszünkbe: *leborulni* és *imádkozni*!

Szép példát ad erre nekünk Izraelnek egyik bölcse és hatalmas királya, Salamon is, akiről királyok I. könyvének 8-ik részében azt olvassuk, hogy midőn 7 évi nehéz és fárasztó munka után szerencsésen felépíté Jehovának templomát, nagy fénnel és pompával *felszentelé* azt. Ugyanakkor — hálája és tisztelete jeléül — 22.000 ökröt és 120.000 juhot *áldozott* az ő Urának és Istenének.

Az első, a felszentelés, itt is megtörtént már. Csak az imént végezte azt egyházkerületünknek főpásztora.

De a második, az áldozat meg hozatala és bemutatása még hátra van. Kövessük tehát ebben is Salamon királynak példáját. *Áldozzunk* a mi Urunk és Istenünknek! Áldozzunk! — de nem ökröknek és juhoknak véres áldozatát, amelyet Krisztus Urunk rég eltörölt volt, hanem a leggazdagabb véres áldozatnál is értékesebb *lelki áldozatot*: a szívből fakadt, buzgó, tiszta *imádságot*! Hajtsuk meg a mi fejeinket és térdeinket és mindennapi imánkkal, az Urtól tanult imádsággal adjunk hálát a mi Istenünknek:

Mi atyánk . . .

Alapige: 29. zsoltár, 1—2. vers.

A felolvasott szentige Izrael népének egy másik hatalmas és ünnepelt királyához, Dávid királyhoz vezet bennünket. Ahhoz a Dávidhoz, akinek fejét nem is egy, hanem két korona ékesíté: Izrael országának arany koronája és a költők királyának babérkoszoruja. Ő, az ünnepelt költő és király buzdítja a felolvasott zsoltárversekben a fejedelmeknek fiait arra, hogy adjanak az Urnak dicsőséget és imádják őt az ő szent hajlékának ékességében.

Templomunk felszentelése után én is a zsoltárköltő és király ezen szavaival fordulok ti hozzátok, sz. hiveim! s Dávid királylyal arra szólítlak fel benneteket, hogy

1. *adjak az Urnak dicsőséget!* és
2. *imádjatok Őt az Ő szent hajlékának ékességében!*

1.

Templomszentelésünk ünnepén mindenekelőtt is *ad-jatok az Urnak dicsőséget!* Miért? *Azért, mert jó az Ur — jó volt mi hozzánk is! —*

Amidőn 8 esztendővel ezelőtt e gyülekezet bizalmából hivatalomat elfoglaltam s az akkori roskadozó templomban beköszöntő beszédemet elmondottam, önkéntelenül is felsóhajtottam: Istenem, mikor jön el az az idő, amikor én e régi, roskadozó templom helyett egy új, diszesebb hajlékban hirdethetem Istennek igéjét? — S ime, ez az idő eljött! — előbb, mint azt akkor gondoltam, előbb, mint reméltem. Istennek legyen érte hála és dicséret!

Midőn 6 évvel ezelőtt elhatároztuk, hogy templomunk újra építésére minden esztendőben bizonyos összeget tőkésítünk, gondolta-e csak egyikünk is, hogy néhány év alatt ezrek lesznek a forintokból s ily hamar beteljesül sziveinknek vágya? Kit illet ezért a hála és dicséret? Istent, a minden áldások kutfejét!

Midőn körülbelül $1\frac{1}{2}$ esztendővel ezelőtt, egyik ünnepi közgyűlésünk alkalmával felvetettük az eszmét, hogy immár hozzá kellene fogni a templomépítés előkészületeihez, akadtak kishitű kétkedők, akik így szóltak: 20—30 esztendőbe is bele telik még, míg templomunk megépül! S ime: 2 esztendő sem telt el, s készen áll a ház, Istennek szent háza, megújítva, megifjodva és megszépülve! Kinek a jósa cselekedte ezt? . . . Istené! . . . Ő volt az, aki megihlette a vallásos sziveket s arra buzdította, hogy megnyissák kezüket és erszényüket s meghozzák áldozataikat Isten dicsőségére és saját lelkük gyönyörűségére. Így magyarázható csak meg khk., hogy az alig néhány ezer koronával elkezdett s közel 30.000 koronába kerülő építést

minden fennakadás és minden külső hitel igénybe vétele nélkül szerencsésen befejezhettük; — Ismét az Uré legyen tehát a hála és dicsősség!

Ha valaki gyülekezetünk öreg, értes tagjainak, — kik kenyerük javát már megették s kik a sir szellőjét érezték már homlokukon, — 1 évvel ezelőtt azt mondotta volna, hogy még ők is beléphetnek az új templomba és gyönyörködhetnek annak szépségében — kételkedve rázták volna fejüket s el nem hitték volna. S ime, a hihetetlen valóra vált! A templom megépült, ők — kevés kivétellel — életben maradtak; kit áldhatnak ezért? ... Istent, a menny és föld hatalmas Istenét!

Sorvasztó betegségben szenvedők, kik csak máról holnapra élnek, kiknek elég egy hideg őszi szél, hogy mint a mező füve, vagy a rét virága, lehervadjanak, — még pár hónappal ezelőtt is így sóhajtottak: Istenem! csak templomszentelési ünnepünket engedd megélnem, — azután nyugodtan halok meg! — S ime: megérhette! Isten hozzájuk is irgalmas és kegyelmes volt: *Neki* adjanak tehát ők is dicséretet és magasztalást!

Fejedelmeknek fiai, — *gazdagok*, kik százakat, sőt ezreket áldoztok templomunkra; — szegény napszámos és zsellér emberek, kik homlokuk verejtékével keresték meg azt, amit e szent hajlékra áldoztak; — és szegény özvegyek, akik aranyat és ezüstöt nem adhattak, de mégis legtöbbet adtak, mert talán utolsó fillérjüket adták Isten házára: mind, egytől-egyig leborulhatnak ma Istennek szent oltára előtt és

2.

imádhadják az Urat az ő szent hajlékának ékességében!

Régenten a prot. templomok egyszerűségükkel tündökölték. Hitőseink megköszönték, ha egyáltalán építhettek templomot. A külső szépségre és ékességre nem fektettek

nagy sulyt; örültek, ha volt egy házuk, ahol az üldözések viharai elől meghuzhatták magukat s ahol szívük szerint imádhatták Istenüket. . .

Azóta nagyot haladt a világ. Sokat változott az idők járása felettünk. Manapság-vallása szabad gyakorlásában senkit nem háborgatnak; mindenki teljesen szabadon követheti vallását, — szabadon, saját egyházának szokásai és szertartásai szerint imádkozhatja Istenét; — minden hitfelekezet építhet olyan templomot, amilyen neki tetszik és amilyent anyagi erői megengednek. Innét van, hogy a mostanában épülő prot. templomok sokkal díszesebbek és ékeesebbek, mint voltak azok a régi templomok, melyek az üldözések gyászos korszakában épültek.

K. T. az Urban!

Templomunk újra építésénél mi is szemelőtt tartottuk azt, hogy templomunk már külsőleg is megfeleljen a mai kor követelményeinek. Arra törekedtünk, hogy templomunknak már külseje is hirdesse a vallási békét és szabadságot; az képezte vágyainknak a netovábbját, hogy egy oly hajlékot emelhessünk, amely már külsejével is vonz, külsejével is épít!

Hogy ezen szándékunk sikerült-e? erre a legméltóbb feleletet majd az utókor adja meg.

De, T. az Urban! ha ezen szándékunk sikerült is, ha templomunk külseje vonzó, építő is, belsejéből azonban hiányzik a minden prot. templomnak legfőbb ékessége, a buzgó, áhitatos közönség: úgy mégis csak fél munkát végeztünk. Hiába való volt a mi fáradságunk, kárba veszett a hiveknek sok és nagy áldozata! — Vajha egyik se lett volna hiába való és egyik se veszett volna kárba! Vajha azok a kegyes és buzgó lelkek, akik e szent hajlékra anyagi áldozataikat meghozták, — meghoznák erre a lelki áldozatot: Isten ígéjének buzgó hallgatását és a buzgó

imádságot is! . . . akkor fogadnák meg igazán Dávid király szavát, — *akkor imádnák igazán az Urat az ő szent hajlékának ékességében!*

Ti így imádjátok Őt, T. az Urban, mindenkor! Ne tartson vissza benneteket se rossz idő, se szorgos munka, se hideg, se meleg! Télen, nyáron; hidegben, melegben, mindenkor örömmel siessetek ide, imádni a ti Uratokat és Istenteket, aki kegyelmes és jó volt mi hozzánk, midőn munkánkat nemcsak elkezdeni, de szerencsésen elvégezni is engedte.

Ne feledjétek a templom-avató főpásztor szavait: itt a fáradt nyugodalmat, a szenvedő vigasztalást, a csüggedő bátorítást talál!

Jőjjetek ide mindenek, kik az életharczon megfáradtok: itt nyugodalmat leltek!

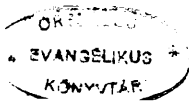
jőjjetek, kiket az életharcz megsebez: itt begyógyul a seb!

jőjjetek, kiket a büntudat kinja mardos, itt vigasztaló szó hangzik felétek: bizzál, megbocsáttattak a te bűneid!

kinek nehéz betegje sóhajt éjjel és nappal szabadulás után, — az is ide jöjjön; betegjéért imádkozzék itt Istenhez, a betegek igaz orvosához s meggyógyul a beteg!

Fejedelmeknek fiai, — gazdagoknak ivadékai, — s a szegény jobbagynak leszármazottjai; — szegények, gazdagok; kicsinyek és nagyok; boldogok és boldogtalanok: jertek el ide! adjatok itt az Urnak dicséretet és imádjátok Őt az Ő szent hajlékának ékességében! akkor lesz igazán ékes e ház s áldottak e háznak látogatói; — akkor fakad igazán áldás a pénzből, amelyen templomunk felépült: a földön béke, — s a mennyben üdvösség!

Ámen.

Sajtóhibák :

16-ik oldal 3. sor: ebben helyett: elvben,
" " 5. " hallogatni " halogatni,
20-ik " 1. " 2 " 30 mérő,
22-ik " 2. " 79 " 76.

